

др Александар - Саша Грандић, виши библиотекар  
grd345@gmail.com

ЈУ Народна и универзитетска библиотека Републике Српске  
Бања Лука

УДК 027.54(497.6PC):004.738.5.056.5  
DOI 10.7251/BSCSR2109060G  
COBISS.RS-ID 135590401

## БЕЗБЕДНОСНИ АСПЕКТИ БИБЛИОТЕКАРСТВА

---

**Сажетак:** У раду се разматрају актуелни проблеми из подручја безбедности примењени на проблематику организовања и осигурања библиотечког пословања. Посебан акценат је стављен на проблематику тероризма и сајбер криминала.

**Кључне речи:** библиотекарство, безбедност, тероризам, сајбер криминал, радно окружење, организација пословања, ефикасност мера.

---

Безбедносни изазови из године у годину све су актуелнији у савременом свету. Мало је институција и организација које се, бар деломично, не посвећују овом проблему, а све је више оних који посебну пажњу обраћају на активности усмерене на повећање степена и обима властите безбедности.

У доменима несметаног обезбеђења савременог библиотечког пословања преовладавају следећи безбедносни изазови:

1. превенција физичког оштећења и(ли) уништења књижне и некњижне грађе;
2. превенција оштећења, отуђења и(ли) уништења материјалних добара;
3. очување права интелектуалне својине и спречавање неовлашћеног узурпирања ауторских и сродних права;
4. превенција сајбер криминала и омогућавање несметаног електронског пословања и
5. спречавање могућег терористичког напада.

Постојећом законском регулативом у одређеној мери су регулисана и права и обавезе библиотека у доменима трајне заштите књижног фонда, тако да су мере наплате: закаснина, оштећења или уништења књижног фонда данас много ефикасније него ли раније, а сама превенција ових дела је дигнута на знатно виши ниво чему су у великој мери допринели примена савремене технологије (видео - надзор, електонска контрола закаснина и сл.) и разумевање законодавца за ову проблематику библиотечког пословања. Међутим, са аспекта трајне заштите библиотечког фонда и даље се не предузимају ефикасне мере трајне заштите, не води се много рачуна о елементарним непогодама, али и могућим стихијама изазваним људским фактором и немаром. Да се на нашим просторима не води много рачуна о трајном збрињавању књижне грађе сведоче и недавне поплаве које су у појединим средима опустошиле библиотечке фондове, а где узроке за такво стање у фондовима треба тражити и у поприличном немару шире друштвене заједнице. Наиме, мала и незнатна и у сваком случају недостатна средства која се опредељују за несметано функционисање библиотека не омогућавају изградњу сигурних и, по свим безбедносним узансама, трајних складишних простора, али то, на жалост, није само проблематика ових простора. О томе нам сведоче и језиви снимци недавног пожара у једној од највећих руских библиотека у Москви. Свакако да размишљања и промишљања у правцу изградње квалитетних магацинских простора и те како могу да допринесу у превенцији страшних последица елементарних непогода.

Увођењем видео - надзора и већим степеном контроле читалаца омогућено је боље и лакше спречавање уништења или отуђења материјалних добара. На жалост сведоци смо неколико провалних крађа у НУБ РС у Бањалуци, где органи гоњења нису исказали завидну ефикасност, те још увек поједини случајеви тог типа нису решени. Исто тако поставља се питање могућности превенције кривичног дела у настанку, јер су одребама важећег КЗ РС у приличној мери онемогућени како запослени тако и грађани који се нађу у задесној ситуацији

да ефикасно реагују спрам починитеља кривичног дела. У том контексту удружења библиотечких радника могла би да иницирају подношење одређених иницијатива усмерених ка законодавцима да у већој мери поопштре казнену политику, али и да релаксирају позиције оних који су у могућности да спрече извршење кривичног дела.

Усмеравањем дела својих активности ка стварању дигиталних колекција библиотеке су се нашле у позицији да на посебан начин морају да воде рачуна како о заштити интелектуалне својине тако и о ауторским и сродним правима. Велики проблем у овом домену библиотечке активности представља и питање коришћења легалног софтвера, јер легалне производе ове врсте корисити веома мали број јавних предузећа и институција. Тако да није редак случај да стварање дигиталних колекција поједине библиотеке заснивају на употреби нелегалног софтвера чиме у старту чине не само одређена кривична дела, него и нарушавају пресумпцију легалног пословања у целини. Прилагођавањима овог дела пословања европским стандардима довешће до повећања обима материјалних трошкова сваке библиотеке, јер легални софтвери, осим ако није реч о ЛИНУКС програмима, веома су скупи. Геп који се јавља између употребе илегалних мајкрософтових производа и легалних, бесплатних, ЛИНУКС производа, је толики да мало ко уопште и заснива своје делатности на ЛИНУКС платформама. Прилагођавање законодавне политике БиХ ЕУ биће један од услова који ће да принуде библиотеке да поведу рачуна и о овој димензији свог деловања, тим пре што постоје извесни предлози и о ретроактивном дејству појединих прописа у овом сектору.

Преласком на мреже и мрежно пословање довело је библиотеке у позицију да морају да воде рачуна и о својој антивирусној заштити. Повећан степен мрежнебезбедности условио је и повећан степен безбедности библиотечког пословања, али је оставио и простора за питање колико се и каквих легалних безбедносних софтвера уопште користи у том домену?! У том контексту веома комплексно питање је

превенција хакерских напада и упада који би онемогућили несметано пословање.

Један од највећих и најсложенијих безбедносних изазова данашњице јесте питање превенције могућих терористичких напада. Ово питање добија све више на значају тим пре када се има у виду податак је да је БиХ према обиму становништва један од највећих "расадника" терориста у свету. Последице недавно окончаног рата у БиХ видљиве су управо у том сегменту јер се као једна од ратних заоставштина испољавају екстремне верске групације, нарочито код мухамеданаца, а које својим деловањем све више наговештавау да су спремне и на отворене нападе на простору БиХ. О томе сведоче и напади на полицију (Бугојно и Зворник) и војску (Сарајево), али и на Амбасаду САД у Сарајеву. Реална опасност од екстремизма ове врсте је још више изражена недавним позивом вођа тзв. Исламске државе својим следбеницима да предузму конкретне акције на територији: Србије, Хрватске, Македоније и БиХ. У светлу тих реалних претњи поставља се питање конкретне заштите људи и објеката, а као веома рањиве тачке испољавају се управо библиотеке, јер су у свим сегментима свог деловања усмерене ка јавности. Маргинализовање ових претњи и изазова може у догледној будућности да доведе до катрастофалних последица и велико је питање да ли се и колико се конкретних мера и активности може предузети на повећању степена безбедности у библиотекама. Нарочито када се има у виду да велики број корисника несметано улази у библиотечке објекте са ранчевима, торбама и сл., а да нигде не постоје пунктови за њихово одлагање и(ли) контролу. Набавка анти - метал детектора не само да је скупа него је и неефикасна, јер је веома тешко на великом броју корисника несметано провести контролу. Такође, посебно питање је ефикасне превенције, јер не постоје обучене и стручне особе у јавним установама које би имале законска овлашћења да превентивно делују у правцу потенцијално сумњивих особа. Ангажовањем оваквих људи изискивало би додатне напоре послодаваца, а представљало би и додатни терет на ионако скромна средства библиотека, али би

у великој мери могло да олакша положај демобилисаних војних старешина са великим искуством на овом пољу, а исто тако би омогућило да се отварањем нових радних места омогући овим лицима да унапреде свој крајње незавидан положај. Низак ниво опште свести о карактеру и улози библиотека у креирању савременог друштва знања у великој мери доприноси занемаривању ових проблема, нереалном сагледавању његових узрока, али и евидентних последица, што лако може да доведе до тога да управо млади интелектуалци, а којих је највише у библиотечким читаоницама, постану жртве добро осмишљене терористичке акције. У настојању да се изврши ефикасна превенција ове стварне опасности, библиотеке би требало да реагују јединствено и да заједно са другим сличним и сродним институцијама (музеји, галерије, архиви, културни центри и сл.) предложе конкретне мере успостављања примарне физичке заштите објеката и лица у њима, јер се на тај начин бар делимично може отклонити реална претња терористичког напада.

Успостављањем целовитог безбедносног система без обзира на евентуалне неугодности који би он створио, без обзира на цену коштања, створио би се примарни прстен заштите који би био у великој мери ефикасан, а на крају зар није људски живот највреднији, а цена која би могла да се плати занемаривањем реалних безбедносних претњи из домена терористичких активности у БиХ, је управо та - многи невини и недужни животи!

---

## SECURITY ASPECTS OF LIBRARIANSHIP

---

**Abstract:** At work refer to position and role of the current problems in the field of security applied to the issue organization and security for library. Special emphasis was placed on the issue of cyber crime and terrorism.

**Keywords:** librarianship, safety, terrorism, cyber-crime, work environment, work organization, measure effectiveness.

---